

АЛЕКСАНДЪР ГРИН РАЗКАЗЪТ НА БИРК

Превод от руски: Лилия Илиева, 1984

chitanka.info

Отначало разговорът имаше общ характер, а после се прехвърли върху един от присъстващите. Нисък, як и жилив мъж, с кръгло обръснато лице и тънък глас. Той седеше в едно кресло при масата. Червеният абажур на лампата осветяваше цялата му фигура освен главата и от сянката лицето на този човек изглеждаше мургаво, макар че всъщност беше винаги бледо.

— Нима — каза домакинът, който пиеше кафе от фина порцеланова чашка, — нима отричате живота? Вие сте най-странният човек, когото някога съм срещал. Надявам се, че не ни смятате за призраци?

Ниският мъж се засмя и прегърнал с ръце коленете си, лекичко се заклати.

— Не — възрази той, като зае предишното си положение, — аз казах само, че петте сетива ми причиняват постоянна, сега вече обичайна болка. А някога изкарах сложна психологическа операция. Моят хирург (ако продължа сравнението) остана неизвестен за мен. Но във всеки случай той не дойде от живота.

— Но не и от оня свят! — извика журналистът. — Позволете ми да ви уведомя, че не вярвам в духове и не закачайте нашите скъпи (защото вече са умрели) роднини. Ако наистина ви е провървяло и някой дядо ви е удостоил с интервю, тогава по-добре си изкривете душата и излъжете с нещо по-ново: нямам тема за фейлетон.

Бирк (така се казваше малкият човек) бавно огледа компанията с безцветните си, изпъкнали очи. Напрегнатото очакване явно го забавляваше. Той каза:

— Бих могъл и да не разказвам, тъй като няма почти никаква надежда да заслужи доверието на слушателите. Самият аз, ако някой ми беше разказал това, което ще ви разкажа, с право щях да се усъмня. Но все пак ще се опитам да ви внуша мъничко доверие в разказа си: с логични, косвени, а не с фактически доказателства. Всички знаят, че съм човек, абсолютно лишен от така нареченото „въображение“, тоест способността на интелекта да преживява и си представя случилото се не с абстрактни понятия, а с образи. Следователно не бих могъл например да разкажа правдоподобно за корабокрушение, ако не съм бил свидетел на катастрофата. И така всеки разказ е убедителен само при наличността на дребни факти, подробностите, понякога неочаквани и странни, понякога обикновени, винаги правят по-голямо

впечатление от голата схема на произшествието. Във вестникарското съобщение за убийство можем да прочетем: „Днес сутринта от неизвестен престъпник е убит господин N“. Подобно съобщение може да е в еднаква степен лъжливо и достоверно. Но забележката към всичко останало, гласяща следното: „Креватът поместен и ключалката на бюрото разбита“, не само ни убеждава, че действително има убийство, но ни дава и известен материал картинно да си представим самия факт. Надявам се, разбирате, че с това искам да кажа следното: подробностите ще допринесат повече да спечеля доверието ви.

Бирк замълча. Една от дамите се възползува от това, за да вмъкне следната забележка:

— Само да не е страшно!

— Страшно ли? — попита Бирк със снизходителна усмивка, сякаш говореше с дете. — Не, това не е страшно. То е онова, което живее в душите на много хора. Готов съм да разкрия пред вас душата си и ако ѝ повярвате — самият факт за необичайното, което ще ви разкажа и което явно страшно ви интересува, може би ще загуби обаянието си във вашите очи.

В тона му имаше тъжна сериозност и дълбоко убеждение. Всички мълчаха. И изведнъж с най-сложния и тайнствен апарат на човешките възприятия аз усетих страшното нервно напрежение на Бирк. Беше настъпил момент, когато настроението на единия се предава на другия.

— Още като млад — заговори Бирк — чувствавах силно отвращение към еднообразието, в каквото и да се проявяваше. С времето това се превърна в истинска болест, която лека-полека обзе напълно моето „аз“ и уби в мене всякаква привързаност към живота. Ако не умрях, то бе само защото тялото ми беше здраво, младо и инстинктивно се стремеше да живее напук на душата, която старателно се бе затворила в себе си.

Като употребявам думата „еднообразие“, не искам да кажа с това, че съзнавах от самото начало причината за своята меланхолия и се стремях към усамотение. Дълго време моето болезнено състояние се изразяваше в неясна и явно безпричинна тъга, тъй като не бях сакат и разполагах с достатъчно пари. Чувствавах необяснима, подсъзнателна враждебност към всичко, което се възприема с петте сетива. Всеки от вас, разбира се, е изпадал в това особено и противно като кисело вино

настроение на отпуснатост и мъчителна пустота на мисълта, когато всичко, което те обкръжава, губи смисъла си. Аз преживях същото, само с тази разлика, че светлите промеждутъци ставаха все по-редки и накрая постепенно изчезнаха, отстъпиха място на студена, пълна апатия, когато човек живее машинално, като автомат, без радости и терзания, смях и сълзи, любопитство и съжаление; живее извън времето и пространството, бърка дните, стига до пословична разсеяност и в редки случаи дори загубва паметта си.

Случаят ми показва, че съм стигнал до това състояние на жив труп. На площада, пред очите ми, през деня, огромен фургон, натоварен с мебели, сгази едно от безобидните същества, които тичат с мукавени кутии да разнасят шапки и рокли. Приблжих се до мястото на катастрофата (не от любопитство, а защото трябваше да прекося площада) със същата равна ленива стъпка, с каквата си вървах — аз машинално се спрях, задържан от уличната сбирщина, която се тълпеше около белия като вар кочияш. Момичето лежеше в краката му и лицето ѝ, цялото в кал, беше смазано. Видях само кърваво червено петно с изскочили от болка очи и светла къдрава коса. Отстрани се въргалаше обърнатата мукавена кутия — причината за нещастиято. Както казваха в тълпата, фургонът препускал в тръс; малката изтървала товара си току под краката на конете и искала да го хване, но паднала и в същия миг чифт подкови превърнали неотспалото се лице в кървава маса.

Тълпата страшно шумеше, изразявайки негодуванието си. Трина полицаи с мъка задържаха яките еснафи, които искаха незабавно да се разправят с кочияша. Видях сълзи в очите на жените, чувах хлипането им и като постоях пет секунди, си тръгнах.

Повтарям: *видях* и *чух* всичко това, но останах съвсем спокоен. Не чувствавах тези хора като живи, страдащи, потресени, ядосани, виждах само *фигури*, които се клатят и размахват ръце; черти на лица, които менят изражението си; чувах ту гръмки, ту тихи възклицания; шумни въздишки, които идваха някъде отдалеч, но това бяха само звуци и линии, форми и цветове, неспособни да ми дадат дори най-малка представа за чувствата, които вълнуваха тълпата. Бях спокоен; на двайсет крачки започваше улицата и аз се отбих в тютюневата будка да си купя копчета за ръкавели.

Вечерта, прелиствайки механично книгата на изтеклия ден, аз се заинтересувах от отношението си към живота тъкмо по повод на погоре описаното произшествие. Може би сте забелязали, че зрелището на надничаря, който цепи дърва под прозореца ви, предизвиква у вас толкова ясни представи за мускулните усилия на дърваря, че сам изпитвате някакво вътрешно напрежение всеки път, когато брадвата се вдига над цепеницата. Ритъмът на живота, който кипи около мене, може да се сравни именно с движенията на човек, зает с тежка работа; но аз само галванично го отразявах. Такова състояние на духа вероятно не би ме тревожило ни най-малко, ако не беше неимоверната скука, която ме правеше раздражителен и тъжен. Не можех място да си намеря; роднините с тревога наблюдаваха поведението ми, тъй като губех апетит, слабеех и станах непоносим в съвместния ни живот, внасяйки със своята неуравновесеност раздори в семейството.

Разбира се, размишлявах много върху себе си и правех ред наблюдения, едно от които беше за мене фенер, хвърлил светлина върху тъмните, подсъзнателни пътища на душата ми. Така с чувство на известно удовлетворение забелязах, че правя разходка извън града, далеч от сградите. Трябва да кажа, че още от дете зрителните усещания преобладаваха у мен и определяха напълно настроението ми. Тази способност беше толкова силна, че често любимите мелодии, изсвирени в отблъскваща обстановка, ми правеха неприятно впечатление. Основавайки се на това, аз се помъчих да направя паралел между зрителните възприятия в града и извънградския пейзаж. Започнал с *формата*, приложих геометрията. Биеше на очи съществената разлика в линиите. Правите линии, хоризонталните плоскости, кубовете, правоъгълните пирамиди, правите ъгли представляваха геометрическия израз на града; а кривите повърхности, както и изкривените контури заемаха незначително място като фон, в чиято основа беше положена правата линия. Обратното, пейзажът, дори горският, в противоположност на градския, е изпълнен с криви линии, криви повърхности, вълнообразност и спирали.

От това определение преминах към цветовете. Тук не беше възможно точно обобщение, но все пак установих, че в града преобладават тъмните, сиви, убити тонове, с резки контури. В гората, реката, планините, обратно, цветовете са светли и ярки, с безброй

нюанси и движения на багрите. Така в основата на моите усещания определих следното:

Крива линия. Права линия. Впечатление от *сенките* в града. Впечатление от *светлината* в природата. Всевъзможните комбинации от тези основни елементи на зрителния живот очевидно са влияели върху настроението ми, променящо се подобно звуците на оркестър в зависимост от промяната на видимото пред мен, докато прекалената впечатлителност под влиянието ту на едни и същи, ту на подобни една на друга форми не се притъпи и не атрофира. Колкото до разходките извън града, то относително благотворното им въздействие беше в контраста, тъй като повечето от времето си прекарвах в града.

Продължих да се вгълбявам в себе си и стигнах до убеждението, че тъкмо еднообразието, което възприемах болезнено, е несъмнената причина за угнетеното ми състояние. Поисках да проверя това и се върнах към миналото. Там нямаше нищо, което да не са преживявали другите хора, и обратно, нямаше нищо достойно за човешката душа, което да не бях изпитал и аз. Разликата беше само във формата, обстановката и интензивността. Разложих живота си на съставните му елементи и бях поразен от оскъдността на човешките преживявания; всички те не излизаха извън границите на малкото, еднообразно, несъвършено тяло, две-три десетки основни чувства, най-важните от които, трябва да призная, бяха утоляването на глада, задоволяването на любовта и удовлетворяването на любопитството. Последното включваше и жаждата за знания.

Бях двадесет и четири годишен, а на младини човек, както е известно, е склонен към категорични заключения и изводи. Аз сам си произнесох присъдата. Една лятна вечер ме завари полусъблечен, с твърдо решение в главата и желязо в ръцете със седем пълни гнезда. Не написах никакви бележки: беше ми все едно как ще си обяснят причината за смъртта ми. Вдигнах спусъка, изпънах се като войник на парад, опрях дулото до сляпото си око и в същия миг на стената отляво видях сянката си. Това беше последният ми спомен; тутакси конвулсивното свиване на пръстите се предаде на спусъка и аз изпитах нещо, което не се поддава на описание.

Върна ме в съзнание рязкото чукане на вратата. Свестил се, мигновено си припомних всичко станало. Револверът, макар и засякъл, предизвикваше в мен невъобразимо отвращение; цял облян в студена

пот, аз го изритах под масата и залитайки, отворих вратата. Прислужницата, която влезе в стаята с прибора за кафе, като ме видя, изпусна подноса. Успокоих я, колкото можах, оправдавайки се с безсънието. Беше ден, лежал бях в безсъзнание седем часа.

Странно — но този епизод ме развлече и ме накара да се съсредоточа не само върху преживените чувства. Удивляваше ме пароксизмът на ужаса преди момента на дръпването на спусъка. Инстинктът, който не е подвластен на логиката, се беше вкопчил в живота, станал ми безкрайно противен от общите си начала до най-малките си подробности като хинина за здравия човек. Изтерзан от това противоречие, аз се чувствавах като с вързани ръце и крака. И вън, и вътре в мен — съединен с тънката преграда: човешкия разум — се надигаше океан от сили, чийто смисъл и значение ми бяха понятни колкото ножът на вивисектора за маймуната. И аз, подобно на парцал, изпуснат на дъното на бърза река, плувах, подмятан от най-малките струи на течението, от тъмното към неизвестното. Аз не бях аз, а онова, което ми бяха дали в продължение на трийсет години очите, ушите и осезанието.

Последвалият след това период на отчаяние беше толкова напрегнат, че шест дни не излизах от къщи. Не зная изпил ли е някой за такъв промеждутък от време толкова алкохол, колкото изпих аз, докато се разхождах из стаята. Виното се превръщаше в пожар, изгаряше мозъка и кръвта ми ту със светли, ту с отвратителни видения на тъгата. Един пъстър танц в мъгла; цвете на алкохола, уродливо като камила и нежно като майска зора; отчаяно увлечение, молитва от богохулства; блажен смях в изтезание, покой и ярост. Разсъждавах високо и намирах огромна наслада в звуците на собствения си глас или лежах часове наред с усещането за стремително падане, или съчинявах мелодии, на които няма равни по красота, и плачех от мъчителен възторг, като слушах тяхната беззвучна, окриляща хармония. Бях всичко, което може да си представи човешкото съзнание — птица и крал, просяк на църковен вход и тайнствен лилипут, строящ кораб колкото чиния.

След шест дни, посред нощ, се събудих от мигновена тревога, от която ми настръхнаха косите, и веднага, разтреперан от безпричинния страх, запалих лампата. Освен мене в стаята нямаше никого; само от голямото тоалетно огледало гледаше лице, подпухнало от пианство,

страшно и жалко. Това беше моето лице. В първия момент не се познах, после станах и се облякох, подтикнат от безпокойството и желанието да се движа, и излязох на улицата.

Всички спяха, но ключът на входната врата беше у мен, и аз, без да будя портиера, напуснах къщата и се запътих към Новия мост. Вървах без цел, но бързо като човек, който се страхува да не закъснее, и помня, че се сърдех, когато някой минувач отпред, от лявата или от дясната страна на тротоара не се отдръпнеше веднага. Въздухът беше свеж и тих, аз жадно го гълтах и вървах все по-бързо. При моста се спрях и свих в една странична улица, отминавах квартал след квартал и стигнах до пазара. По хлъзгавия от смачкани плодове калдъръм без лай притичваха кучета и се криеха зад сергиите. Почувствувах лека умора и седнах на един огромен пробит сандък да пуша.

Нервите ми бяха толкова обтегнати, че усещах движението на времето и го отбелязвах със съвсем дребните свивания на мускулите, с неравното дишане и тежките, объркани мисли. Аз не съществувах като цяло; сякаш разбитото ми и събрано отново от хиляди частици тяло изпитваше физически страх пред нова смътна опасност. В това време двама души се показаха иззад ъгъла и внимателно се огледаха, като светеха с джобни фенерчета.

Пространството, което ни разделяше, беше по-малко от две крачки и аз можах достатъчно добре да ги разгледам, без да бъда забелязан, тъй като директът, с който беше подпрян навесът на сергията, ме скриваше. Единият, с подпухнал от алкохола мрачно-благообразен профил, облечен в къс жакет, с вдигната яка и бомбе, килнато на тила, дрънкаше като че безсмислени, нищо незначещи фрази, брътвене, в което общите изрази се сблъскваха и смесваха с лексиката на някакъв патагонски език. Другият, дребен, нервен, със старо палто, с набръчкано като на маймуна лице, току хващаше периферията на шапката си, местеше я назад-напред, сякаш главата му изпитваше нетърпима болка от докосването ѝ. Той упорито възразяваше, понякога повишаваше и без това тънкия си гъгвив глас и безпомощно клатеше брада, с което очевидно изразяваше съмнение. Стискаше конвулсивно фенерчето с лявата си ръка и сянката от палеца му върху стъклото падаше като огромно петно на осветеното ъгълче земя между сандъка и заключената врата на сградата.

Ако главата ми беше по-бистра, бързо щях да се досетя кои са тези хора, които спореха в нощта на това глухо място; но в този момент ги гледах тъпо, учуден само от странния маниер на говорене. Дватама се бяха появили така внезапно и тихо, сякаш видения от ясен сън, натрапчиви образи на разстроения мозък. Аз като че ли чаках да изчезнат; не бих се учудил ни най-малко, ако се разсееха във въздуха като кълба дим. Но двамата, като си поприказваха, пъхнаха ръце в джобовете и със ситна делова крачка си тръгнаха.

Аз несъзнателно станах и тръгнах подир тях със смътната догадка, че двама апаши няма да излязат нощем на разходка, за да им се смели по-добре храната, и тайничко се радвах на нищожното, малко тайнствено развлечение — да видя частица от нощния живот, който толкова рязко се отличава от дневния, но е подчинен на едни и същи закони, познати като лицето на близък роднина. Нощта с нейните котки, скрити от очите в пространството, крадци, скитници, които приближават в тъмнината странно блестящите си очи към вашето очакващо лице; с елегантно облечени жени, които правят впечатление на голи; с притихнали звуци и звънтящо мълчание — тайнствена, защото в недрата ѝ у бодърстващите оживява всичко, убито от законите на деня. И аз, вървейки по петите на мъничкото петно от фенерчето, плъзгащо се на бавни зигзаги от плоча на плоча, чувствавах върху себе си очите на нощта, причастен към нейните тайни, хитрости, цели и очаквания. Бях таен наблюдател, участник от любопитство, звено между мрака и плана на крадците. Гледах да не вдигам шум, стъпвах инстинктивно на пръсти и вървах безшумно като див звяр.

Ония, които следях, вървяха уверено, без да се спират; явно се движеха право към целта. Като отминаха църковния площад и завиха към реката, те се спряха пред една каменна пететажна къща с огромен вход и начаса, без да губят време, пристъпиха към работа.

Аз се скрих зад ъгъла на къщата и можах да видя как нисичкият завъртя с ръце ключалката и се опита да я разбие. Сигурно това не се оказа леко, защото сухото стържене на желязото се повтори пет пъти ту по-слабо, ту рязко, а ръцете, опитните, ловки ръце на крадеца се движеха с предишното усилие. Другарят му току му пъхаше нещо; малкият го взимаше, пъшкаше от нетърпение и отново започваше да разбива. Цял арсенал от хитрини и механически фокуси беше пуснат в ход пред очите ми. И изведнъж у мен се появи желание сам да опитам

щастieto си, да стана крадец за кратко време, да се промъквам дебнешком и да се крия, да разрушавам безшумно, да ходя на пръсти из непознато жилище и да грабя със страх, да тършувам по писалищата и сандъците и предпазливо да се вирам в лицата на спящите през светлата пролука на фенерчето.

Без да мисля, се показах и с твърди стъпки тръгнах към входа. И веднага видях мирни минавачи, леко пийнали, но още бодри. Бомбето каза на маймуната:

— Може ли да запаля, загубил съм си кибрита.

— Моля, господине — отговори дребният и втречено ме загледа. — Боя се, че кибритът ми е овлажнял.

— Кибрит ли? — рекох аз и се обърнах към тях. — Аз имам кибрит. Вземете.

И му подадох кибритената кутия. Бомбето я взе и ме изяде с очи. Дребничкият суетливо се поклони и изписка:

— Много сте любезен!

— Да, стараем се! — Усмихнах се колкото се може по-приятно и се поклоних. — Надявам се, че ще ви свърши работа? У мен винаги се намира сух кибрит.

— Извънредно сте любезен — повтори настойчиво дребният.

— Да, това е странно — обади се с глух бас другият. — Колко е хубаво времето днес!

— Времето е толкова хубаво — подхванах аз, — че дори не ти се иска да седиш в къщи, нали?

Той, без да мигне, отговори:

— Няма ли да се овлажни кибритът ви, господине? Въздухът е малко влажен и не е съвсем полезен за здравето.

— С други думи — казах аз, загубил търпение, — аз ви преча? Тази врата има здрава конструкция.

Те се помъчиха пак да се усмихнат, но веднага отстъпиха назад и тревожно се заоглеждаха. Аз заставах плътно до тях.

— Двама сте срещу един — казах, — значи няма от какво да се страхувате, още повече че не ще ви напакося. Аз съм любопитен човек, ноцен скитник — обичам приключенията. Искам да вляза заедно с вас и да открадна за спомен от тази нощ нещо, което ми хареса. По-вероятно е да взема някое украшение от камината, значи, няма да ви ограбя. И така, да вървим напред, Картуш, Риналдини,

котараци в чизми, валета и шмекери! Ще вляза с вас като сянката от фенера ви.

Щом затворих уста, двамата се обърнаха и бавно се отдалечиха, загубвайки се в здрача. Не се бояха от мене, това личеше от презрително-спокойната им крачка, но и не вярваха на нахалството ми. Стъпките им ехтяха още известно време, после всичко затихна и аз останах сам.

Тогава се приближих до вратата и внимателно я разгледах. Беше голяма врата на стилна къща, с бронз и матови стъкла. Драснах клечка кибрит и осветих ключалката; върху нея имаше следи от взлом, медната халка беше свалена и освен това до дръжката на вратата зееха две прясно направени дупки. Машинално натиснах дръжката; за огромно мое учудване вратата се отвори съвсем свободно както денем.

Една минута стоях неподвижно, тъй като не очаквах подобно нещо. Сега можех да се възползувам от плодовете на чуждия труд и ако предпазливостта и съобразителността ми дойдат на помощ, да вляза във всяко жилище. Тази мисъл крайно ме възбуди — бях вече крадец, изпитвах страх, нетърпение и силна жажда за неизвестното, което се намираше зад всеки праг. Чувствувах се потаен, ловък, безшумен и предпазлив.

Внимателно затворих зад себе си вратата и полекичка отворих втората, вътрешната. Беше тъмно и тихо, дебелият килим на площадката меко докосна краката ми, сякаш ме подканяше да вървя по-смело. С разгуптяно сърце минах покрай стаичката на портиера, изкачих се по стълбището и се спрях пред първата врата.

И веднага напрежението ми се смени с чувство на умора, примесено с тревожно разочарование. Нямаше с какво да отворя вратата. Без инструменти и ключове — и дори да имах инструменти, не знаех как да ги употребя — трябваше неизбежно да се върна обратно със съзнанието, че съм постъпил като глупак. Значи всичко, станало през нощта, беше безсмислено; целият низ от случайности — пазарът, разговорът между двамата, разбиването на вратата и това, че бях влязъл тук, в спящата къща — всичко се беше случило само за да си изляза обратно, безшумно и незабелязано.

Тази мисъл ми се стори толкова абсурдна, че високо се разсмях. Разбира се, не бях обикновен крадец, иначе вече щях да бъда в друго жилище и да се чувствувам там собственик. Не бях крадец дори

защото не ме ръководеше интересът, свързан с риска от престъплението. Не исках нищо да открадна; вървах, примамен от тайната, от предусещането за неизвестното зад прага на чуждия живот, тревогата от безсъницата и смътното предчувствие за логическия край. И от това удовлетворение ме отделяше вратата, която не можех да отворя.

— *Ако трябва да има край, вратата ще се отвори.*

Машинално прошепнах тези думи, но тутакси смисълът им пламна като барут. Наистина още не бях се опитал да отворя вратата! Тогава, примрял от очакване, хванах дръжката и тихо, бавно я натиснах и дръпнах към себе си вратата. Тя беше заключена.

Новият прилив на възбуда се отдръпна — аз се отдалечих и седнах на перваза на прозореца, краката ми трепереха. Разстроен, без да съм в състояние да предприема каквото и да било, извадих табакерата си и запалих цигара.

Минаха една-две минути; тютюнът постепенно оказваше въздействието си. Вълнението премина, мисълта ми течеше спокойно, но също така напрегнато и рязко, с болезнена яснота се появяваше всяка дума, като че ли отпечатана буква по буква. Какъв може да бъде *краят*? Представих си, че вратата е отключена и аз бродя из тъмните стаи. Антрето, гостната, салона, кабинета, спалнята и кухнята — ето пространството, което можех да обиколя и да видя познатото — обстановка на средна ръка хора; най-вече лицата на спящите. И така, като постоях около пет минути в тъмното с риск да бъда заловен като разбойник, трябваше да си отида тихо и предпазливо като същински крадец. Оттук можеше да се направи изводът, че: 1) влизането ми е било безсмислено; 2) няма да има *край*.

И макар че очевидно разсъжденията ми бяха правилни, глухата ярост ме отвя от перваза като вятър късче хартия. Пристъпих към вратата с дръзкото отчаяние, със страстното желание да вляза и се убедя, че няма нищо. Логиката ме довеждаше до безсилие, разсъждението — към отказ, обикновеното, несъзнателно премисляне — до безизходица. Щурмувах собствения си разум и поставих знамението на желанието там, където беше очевидността. За няколко секунди преживях сблъсък между съмнението и увереността, иронията и екстаза, страха и очакването и когато най-последно ясната и твърда решимост прекрати трескавото треперене на тялото,

почувствавах се толкова съсипан и омаломощен, сякаш ме беше гонила тълпа. *Знаех, че ще стане.*

За мен беше несъмнено, действително несъмнено, че няма нито жилище, нито мебели, нито хора. Има нещо неизвестно. Онова, за което неволно, непреодолимо, неизбежно бях дошъл през нощта, без да зная какво ме очаква. Стоях на прага на чудото. Стоях пред всичко и пред нищо. Стоях пред смисъла на пазара, бомбето, маймуната, разбитата врата, кибритената кутия и своето присъствие.

Тогава против волята ми скритото се превърна в осезаеми образи, плод на разпаленото въображение. Симфония от багри закръжи пред очите ми и запрелива в звуци като оркестрова мелодия. Видях пространството, чиито граници бяха звуците, музиката на въздуха, движението на молекулите. Видях разкоша на безформеното; материята в нейната най-висша красота от съчетания; движещи се изображения от линии; изящество, което вълнува до сълзи; светлина, проникваща в кръвта. Завъртя ме оргията на представите. И несъзнателно, като собственик, извадих ключ от страничния си джоб.

Моментът, когато ми се стори, че всичко това е било и вече някога съм стоял на стълбището, беше краткотраен като размахването на криле на бързолет, летящ над езеро. С мъка го долових. И потънал в мисли, замрях в очакване.

Ключът беше в ръцете ми, малък, меден ключ *не от тази* врата, но аз вече знаех, че ще стане. Увереността ми беше толкова голяма, че дори не се учудих, когато, пъхнал го в ключалката, чух как щракна меко, със странно познат звук. Вълнението ми беше толкова силно, че бях принуден да спра и изчакам пристъпа на сърцебиенето. После отворих вратата и като прекрачих вътре, попаднах в тъмнина и задуха.

Не помня точно какво преживях тогава. Направо имаше коридор; долових го по особеното чувство за теснота, макар че не се допирах до стени. Движех се по него като в сън, без да паля кибрит, воден от инстинкта, и когато направих десетина крачки, разбрах, че трябва да се спра. Защо? Сам не знаех. Тялото ми беше неудържимо и сякаш по навик се насочваше направо, където, по смътно мярнало се убеждение, трябваше да се намира врата.

Вървях на пръсти, със затаен дъх... Преди да се обърна надясно, неволно се поколебах. Защо — врата? Протегнах ръка, напипах я и тогава за втори път, неуловимо като следа от изстрел се появи

споменът, че този момент го е имало. По същия начин, но кой знае кога, бях стоял в коридора и напипвал вратата.

Ужасен страх парализираше крайниците ми. Ясно, с цялото си същество чувствавах, че сега ще се случи нещо невъобразимо, абсурдно, невъзможно. С разтреперани ръце извадих клечка кибрит, запалих я и преди да се огледам, затворих неволно очи. Не помня колко време съм стоял така, но когато пламъкът се приближи до пръстите ми и болката от опарването ми напомни, че пак ще стане тъмно — погледнах и в същия миг клечката угасна, тлеейки с крива искрица. Но в краткия миг видях, че на стената вдясно действително има врата и че аз стоя в коридор. Тогава разтворих широко вратата, влязох и отново светнах.

Това беше моята стая; всичко, като започнеш от мебелите и свършиш с дребните украшения на камината — беше мое: картините, пердетата на прозорците, книгите, съдините, подът, таванът, тапетите по стените, писмените принадлежности — всичко това ми беше познато от собственото лице. С натезало сърце, безпомощен да съобразявам каквото и да било, аз обходих всички ъгли и всеки предмет, който виждаха очите ми, беше мой. Нямаше нито една вещ, способна да пропъди кошмара от чудовищното сходство. Бях си у дома.

Тогава се вкопчих за последната, безумна по начало надежда, отпратих се към леглото, дръпнах завесата и видях спящ човек. *Този човек бях аз.*

Тук Бирк спря да говори, сякаш да подреди спомените си. Последните му думи накараха мнозина да се спогледат. Той продължи:

— Излязох на стълбището, спуснах се при портиера, събудих го и видях съненото, бръснато, познато лице. Овладях се и го помолих да отиде в стаята ми, да я огледа и да се върне. Той се подчини малко учуден; помня, че шляпането на чехлите му ми достави огромно удоволствие. Подир минута се върна и помежду ни се завърза следният разговор:

— Разгледахте ли *цялата* стая?

— Да.

— Имаше ли някой там?

— Нямаше.

— Видяхте ли в леглото?

— Да.

— Кой лежеше в това легло?

— *То беше празно.*

— Сега — казах аз, — бъдете така добър да погледнете входната врата.

Още по-изумен отпреди, той излезе на тротоара. Чувах шетнята му, той се навеждаше, разглеждаше и изведнъж се провикна:

— Тук е имало крадци! Вратата е разбита!

И изсипа куп ругатни.

Тъй като Бирк замълча, аз го запитах:

— После прибрахте ли се?

— Не — продължи той с полузатворени очи, — нощувах в хотел. Впрочем това няма значение. Можех, разбира се, да се прибера, но изпитвах нужда да се успокоя.

— А после? — попита журналистът с хитра усмивка. — После нищо ли не ви се случи?

— Нищо — каза замислен Бирк. Той, изглежда, беше уморен и седеше, подпрял с ръка главата си. Повече не му задаваха въпроси, но в общото мълчание тегнеше неясно очакване. Най-сетне домакинът каза:

— Вашата история действително е извънредно интересна. В нея има силно напрежение, експресивност и... и...

— И скръб — каза жената, която бе помолила да не се разказват страшни неща.

P.S. Когато записах този разказ, стигнах до убеждението, че дамата се е излъгала в предположението си, че в историята на Бирк има елемент на *скръб*. Този мъж беше известен на всички ни като много богат земевладелец, пътешественик и чревоугодник. Наистина, никой нито веднъж не беше го уличил в лъжа. Но как да гарантирам, че не му е хрумнало желанието за ловка и в същност невинна мистификация? Странно е също, че той говореше за себе си, като за човек, лишен от въображение; според мен мястото в разказа му, където мечтае пред заключената врата, доказва обратното. Още по-подозрителни са думите му в самото начало: „Готов съм да разкрия пред вас душата си и ако ѝ повярвате — самият факт за необичайното,

което явно ви интересува най-много, ще изгуби обаянието си във вашите очи. Впрочем аз не бих се хванал да убеждавам за нещо определено без доказателства в ръцете си.“ В негова полза говори само едно: той нито веднъж не се усмихна.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.